

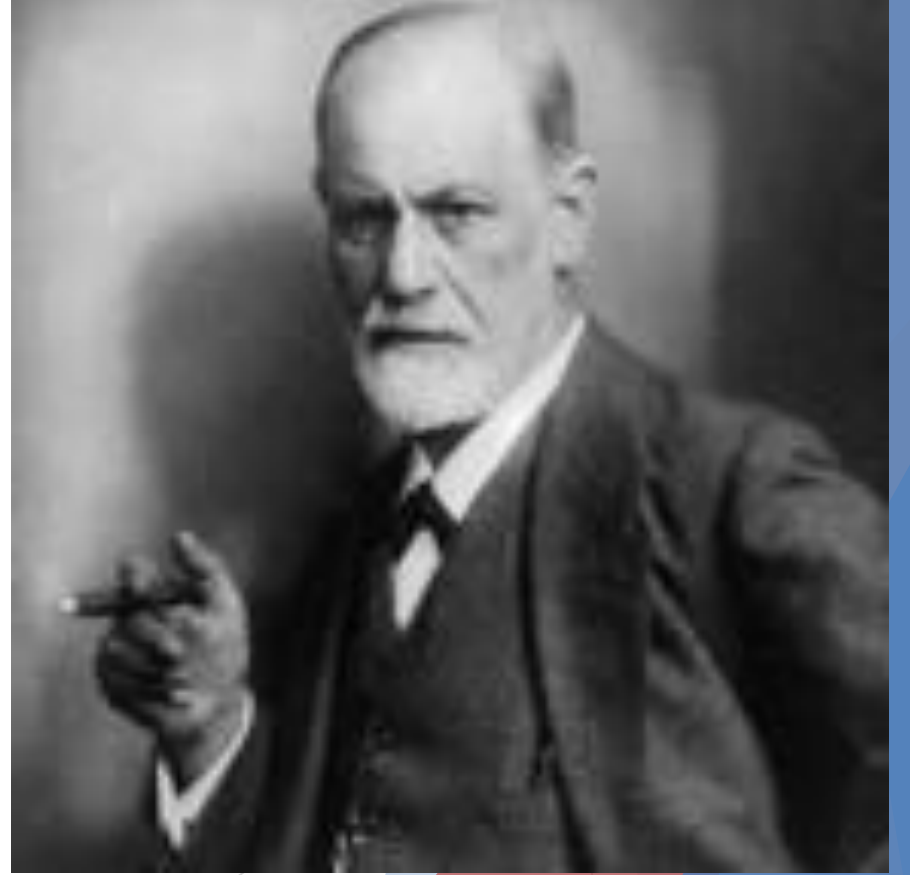
Kişilik Gelişimi

Doç. Dr. Tülin Őener

Psiko-analitik Gelişim Kuramı (Sigmund Freud)

- ▶ Freud birey davranışlarının altında yatan nedenleri ve kişiliği oluşumunu birtakım kavramlara göre açıklamıştır. Freud kişiliğin gelişiminde **cinselliği** ve **bilinçaltını** temel almıştır. Birçok psikoloji yaklaşımı kişiliği bilinç ve bilinçaltı süreçlerle açıklarken; Freud, bilinçaltı süreçleri, cinselliği ve içgüdüleri ön planda tutmuştur.
- ▶ Freud'un kuramı kişiliğin üç yönü olduğunu ileri sürer: id, ego ve süperego.

Freud'a göre Kişilik Yapısı :

▶ **İd: Haz ilkesi**

- ▶ Tüm psişik enerjinin rezervuarıdır.
- ▶ Kişiliğin ilkel, dürtüsel bileşenidir.
- ▶ *Kişiliğin ham, organize olmamış, olgunlaşmamış yönüdür ve açlık, susuzluk, cinsellik, agresyon ve irrasyonel dürtüleri temsil eder.*
- ▶ Derhal doyurulması gereken dürtüleri barındırır ve temel amaç maksimum düzeyde doyum sağlayarak gerilimi azaltmaktır.

▶ **Ego: Gerçeklik ilkesi**

- ▶ İd ve gerçek dünya arasında bir arabulucudur.
- ▶ Kişiliğin karar verici bileşenidir.
- ▶ Kişiliğin kılıcı ve mantığa dayalı bileşenidir.
- ▶ Hazzı ertelemeye ve toplumun normlarının karşılanmasına çalışır.

▶ **Superego: Ahlak ilkesi**

- ▶ Kişiliğin doğru ve yanlış hakkında sosyal standartları içselleştiren bileşenidir.
- ▶ Moral component that internalizes social standards about right and wrong.
- ▶ Mantıkla çalışır.
- ▶ Yaklaşık olarak 5-6 yaşlarında gelişir.

► Aklın 3 temel unsurdan oluştuğunu söyler:

- 1. Bilinç: Farkında olduklarımız
- 2. Bilinçaltı: Yüzeye yakın, farkındalığımızın ardında ama yine de biraz dikkat edildiğinde bilinç yüzeyine çıkabilecek olanlar
- 3. Bilinçdışı: doğuştan gelen dürtüler ve ihtiyaçlar (açlık, cinsellik, vb).

Psikoseksüel Gelişim Kuramı

- ▶ Çocukların olgunlaşmamış cinsel istekleri (fiziksel doyum) değişik evrelerden geçerek kişiliği şekillendirmektedir.
- ▶ Cinsel özellikler içeren evreler yetişkin kişiliğinin alt yapısını oluşturur.
  - ▶ Her evrede farklı bir erojen bölge ile tanımlanan bir libidinal enerjiden bahseder
  - ▶ Her evre belirli bir erotic enerjiye odaklanan bir isimle açıklanır.
  - ▶ Her evre kendine özgü bir çatışma içerir. Bu çatışmaların çözümü kişiliği şekillendirir .

Psiko-analitik Gelişim Dönemleri:

- ▶ Freud yaşamın ilk 6 yılının kişiliğin gelişiminde büyük rol oynadığını ifade etmiştir. Bu yönüyle gelişim psikolojisi için önemli bir isimlidir. Diğer yandan ilk evre kuramcısı olması nedeniyle de gelişim psikolojisi çalışmalarında özel bir yeri vardır.
- ▶ Freud kuramında **cinsel gelişimin kişiliğin gelişimindeki** önemini vurgulamaktadır.
- ▶ Freud'a göre gelişim evreleri 5 tanedir:
  - ▶ 1) Oral Dönem
  - ▶ 2) Anal Dönem
  - ▶ 3) Fallik Dönem
  - ▶ 4) Latent (Gizil) Dönem
  - ▶ 5) Genital Dönem

Oral Dönem (0-1/1.5 yaş)

- ▶ Oral dönemde temel haz kaynağı emmedir. Bebeğin süttten çok erken ya da geç ayrılması oral döneme saplanma geliştirmesine neden olabilmektedir.
- ▶ Yetişkinlikte bu saplanma sonucu sigara içme, fazlaca sakız çiğneme, aşırı yemek yeme gibi davranışlar görülebilmektedir.

Anal Dönem (1/1.5-3 yaş)

- ▶ Fiziksel haz olarak tuvaletini **tutmak** ya da **bırakmak** çocuk için çok önem taşımaktadır.
- ▶ Bu dönemde olumlu tuvalet eğitimi yaşantısı önemlidir. Baskıcı, hoşgörüsüz, cezalandırıcı tuvalet eğitimi çocukların bu döneme bağımlı kalmasına neden olabilmektedir.
  - ▶ Freud'a göre çocukken titiz bir tuvalet eğitimi gören bir çocuk sıkı, cimri, inatçı, sürekli kendini denetim altında tutan bir birey olarak gelişebilmektedir.
  - ▶ Tuvalet eğitimi son derece gevşek olan bir bireyde aldırılmaz, vurdumduymaz, dağınık, düzensiz bir birey olarak yetişebilmektedir.

Fallik Dönem (3-6 yaş)

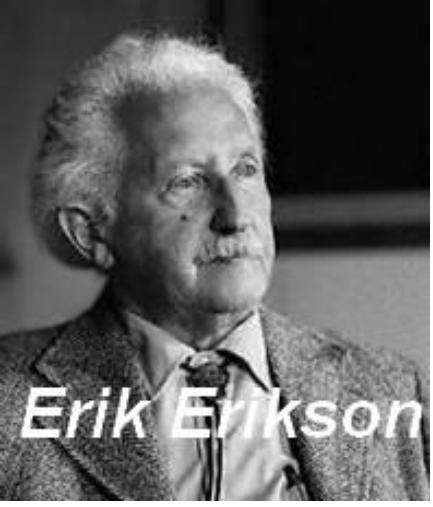
- ▶ Bu dönemde çocuklar cinsel organlarına, cinsel farklılıklara ve onların anlamlarına yönelir. Bu davranışın engellenmesi çocukta suçluluk duygularının ve cinselliğe karşı olumsuz bir tutumun kaynağı olabilmektedir.
- ▶ Cinsel kimliğin kazanılmaya başlandığı bu dönemde, çocuk cinsiyet farklılıklarını fark etmeye başlamakta sorular sormaktadır. Merakı nedeniyle azarlanan çocukla yetişkinlikte cinsel kimliği benimsemede sorunlar yaşamaktadır.

Gizil (Latens) Dönem (6-12 yaş)

- Bu dönemde çocuğun cinsel dürtüsü gizlidir. Çocuk daha çok oyunla ilgilenmektedir. Dönem boyunca çocuklar **aynı cinsiyetten** arkadaşlarla oynama eğilimindedirler.

Genital d6nem (12-18 yaş)

- ▶ Sonuncu d6nemdir. Hızlı fiziksel b6y6me ve buluğa erme ile içsel d6rt6ler artmaktadır. İlk d6rt psiko-seks6el d6nemi başarı ile geçiren bireyler bu d6nemi de sağlıklı bir Őekilde geçirirler. Bu d6nemde kişilik, ocuk kişiliğinden yetişkin kişiliğe d6n6şmektedir.

ERIKSON'UN PSİKOSOSYAL GELİŞİM KURAMI

- ▶ Erikson, Freud'un kuramını temel almasına rağmen farklı olarak kendi kuramını aile ve çocukluk yaşantılarının dışına çıkarmıştır. Ona göre gelişim **yaşamboyu** devam etmektedir.
- ▶ Gelişim, aşamalı-türeyim ilkesi ile açıklanır.
- ▶ Freud'a ek olarak her evrede **olumlu/olumsuz** uçları bulunan bir takım bunalımlar vardır.
- ▶ Her evrede belirli bir erojen bölge odaktır. Odak bölgeler, sonraki toplumsal işlevleri açısından önemlidir. Bu bölgelere saplanma ise, yetişkinlikteki nevrotik bozuklukların açıklanması açısından önemlidir.

Psiko-sosyal Gelişim Kuramı (E.Erikson)

- ▶ Erikson, psikososyal gelişmeyi insan yaşamının **tümünü** kapsayan bir süreç olarak görmüştür. Erikson'un "İnsanın Sekiz Evresi" başlığı ile geliştirdiği dönemler kuramı, normal ve normal olmayan kişilik gelişmesini açıklamaktadır.
- ▶ Her evrede birey, ya belli psikososyal gelişmeleri tamamlamakta ve bulunduğu evreye özgü psikososyal bunalımı atlatmakta ya da atlatamayarak bundan sonraki evrelere taşımaktadır.

1.Temel Güvene Karşı Güvensizlik (0-2 yaş)

- ▶ Oral deneyimler, alma ve vermeye yönelik psikososyal öğrenme modelleridir. Bebek, duyuları yoluyla uyararı içine alır.
- ▶ Yaşantıdaki aynılık, süreklilik ve tutarlılık (kendi içinde ve dışında) güven duygusu için önemlidir. Güven, karşılıklıdır.
- ▶ Kimlik duygusu, “Ben bana verilenim”
- ▶ Bebekte **güven duygusunun** gelişimini **beslenme, uyku** gibi ihtiyaçların giderilmesinde bir **düzen** ve **rahatlığın** bulunuşu ile mümkündür.
- ▶ Düzenli olarak anne ya da bakımı sağlayan kişinin her ihtiyaç hissettiğinde **sürekli temel ihtiyaçlarını karşılaması** tutarlı bir davranıştır ve güveni geliştirmektedir. İhtiyaçların giderilmemesi ise güvensizlik duygularının gelişmesine neden olmaktadır.

2.Bağımsızlığa Karşı Kuşku ve Utanç (2-3.5)

- ▶ Sinir ve kas sistemindeki gelişmelerle konuşma, yürüme ve anal kontrol önem kazanır.
- ▶ Fiziksel ve psikolojik bağımsızlığa karşı aileden bağımsızlaşmaktan korkma.
- ▶ Keşfetme ve bağımsızlık isteğinin sosyal kurallarla çatışması.
- ▶ Kimlik duygusu, “Ben oluşturduğum şeyim.”
- ▶ Çocukların bu dönemde istekleri ile büyüklerinin istekler çatışabilmektedir.
- ▶ Çocuklar ne yiyeceklerine veya ne giyeceklerine kendileri karar vermek istemektedirler. Eğer anne babalar çocuklarına kendi yetenek çerçevesinde kendi davranışlarını yönetme olanağı verir ve rehberlik yaparsa çocuklar sağlıklı bir özerklik duygusu geliştirirler.
- ▶ Eğer anne babalar sürekli onları utandırarak itaate zorlarsa çocuklar kendilerinin sürekli engelleyecek utanç duygusu geliştirirler.

3. Girişkenliğe Karşı Suçluluk (4-6)

- ▶ Daha fazla toplumsal yönelimli olma,
- ▶ Temel konu, “yapma”dır. Bu; amaç belirleme, girişimcilik, yarışma ve amaç yönünde davranmayı içerir.
- ▶ Seksüel ve ahlaki olmayan düşüncelerden dolayı suçluluk duyma.
- ▶ Kimlik duygusu, “Ben olacağımı hayal ettiğim şeyim”.
- ▶ Etkinlik alanları ve dilleri oldukça gelişmiştir.
- ▶ Merak ve enerji doludurlar.
- ▶ Sorgulamaları için **deneme-yanılma** yapmalarına izin verilirse **girişkenlik** duyguları gelişir.
- ▶ **Kısıtlayıcı** veya **denetleyici** olurlarsa **suçluluk** duyguları gelişir.

4. Başarıya Karşı Aşağılık Duygusu (6-12)

- ▶ Güven, özerklik ve girişimcilik; çalışkanlığa yönelik davranışlarda önemlidir.
- ▶ Okul yaşantısı ile girilen yeni çevre; keşfetme, uzmanlaşma ve sonuçta başarıya güdülerini destekler.
- ▶ Başarısızlıklar, aşağılık ve yetersizlik duygularına neden olur.
- ▶ Kimlik duygusu, “Ben öğrenebildiklerimin tümüyüm”
- ▶ Okul yıllarını kapsayan bu dönem çocuğun bilişsel ve fiziksel becerilerini ortaya koyarak geliştirmeye çalıştığı dönemdir.
- ▶ Okula başlama ile birlikte arkadaş ve öğretmenleriyle sosyal ilişkilerini geliştirdiği dönemdir.
- ▶ Bu çabaları sonucunda başarı duygusu gelişerek kendine karşı olumlu bir tutum kazanmaktadır. Bu dönemde öğretmen tutumları çok önemlidir.

5. Kimlik Kazanmaya Karşı Rol Karmaşası (12-18)

- ▶ Fizyolojik değişiklikler, cinsel dürtülerin olduğu yeni bir beden yaratır.
- ▶ Değişiklikler, mesleki ve eğitimsel kararlar alması konusunda bireyi zorlar.
- ▶ Kimlik duygusu, “Ben kimim?”.
- ▶ Ergen; yeni özdeşim, rol ve benlikleri birleştiremezse rol karmaşası yaşar.
- ▶ Akran çevresi ve bu çevre ile bağlantılı diğer kurumlar, kimlik için aracı durumundadırlar.
- ▶ “Hayali seyirci” ve “Kişisel efsane” kavramları
- ▶ Bu dönemde genç **kim** olduğuna, **ne** olacağına ilişkin sorulara yanıt aramaktadır.
- ▶ Kendi cinsel gelişimini, artan gücünü ve değişen vücut yapısını başkaları ile karşılaştırmaktadır.
- ▶ Her ergen bu dönemde belirli ölçülerde **kimlik bocalaması** yaşamaktadır.

6. Yakınlığa Karşı Uzaklık

- ▶ Sevgiye dayalı yakın ilişkiler ancak sağlıklı bir kimlikle söz konusu olur.
- ▶ Kimlik duygusu, “Biz sevdiklerimizin tümüüz”.
- ▶ Ergenlik döneminin başarılı olarak geçirilmesi bu dönemde genç evlenme arzusu ile karşı cinsle yakın ilişkiler kurma çabası içerisine girmektedir.
- ▶ Uzun süreli ilişki kurmakta başarısız genç ise kendini soyutlamaya ve içine kapanmaya başlamaktadır.

7. Üretkenliğe Karşı Durgunluk

- ▶ Toplumsal sürekliliği sağlama isteği,
- ▶ Yeni nesile rehberlik etme isteği.
- ▶ Kimlik duygusu, “Ben ürettiğim şeyim”.
- ▶ Orta yaşları kapsayan bu dönemde hem bilgi hem deneyim açısından üst seviyelere ulaşmış bir kişiden, yeni kuşakları geliştirilmesi yanında kendinden sonraki kuşaklara bilim, sanat, fikir, teknoloji alanlarında da **üretimler** yaparak bırakması beklenmektedir.
- ▶ Eğer kişi bir şey **öğretemez**, yeni kuşaklara **rehberlik edemezse** bir durağanlık içerisinde kendisini bularak kendisine ihtiyaç duyulmadığına inanmakta, verimsiz olduğu duygusuna kapılmaktadır.

8. Benlik Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk

- ▶ Yaşamın sınırlılıklarını, doğrularını ve yanlışlarını, önceki nesli içeren geniş tarihin bir parçası olduğu duygusunu kabul etme, bilgelik duygusuna sahip olma.
- ▶ Kimlik duygusu, “Ben geride bırakabildiklerimim”.
- ▶ Yaşlılık dönemini kapsayan evredir. Kişi bu evrede yaşamının muhasebesini yapmaktadır.
- ▶ Eğer keşkelerle, pişmanlıklar dolu bir tablo varsa ve artık bunları değiştirebilecek zamanının kalmadığını düşünüyorsa umutsuzluğa kapılarak, yaşamdan kaygı duymakta ve ölüm korkusu yaşamaktadır.